

GRZEGORZ KOWALSKI

ZAPOBIEGANIE PRZESTĘPCZOŚCI W KONTEKŚCIE KONSTITUCYJNYCH POSTANOWIEŃ DOTYCZĄCYCH POLITYKI ZATRUDNIENIA

ZAGADNIENIA WSTĘPNE

Obowiązek władz publicznych zwalczania i zapobiegania przestępczości wynika z konstytucyjnych postanowień mówiących o zapewnianiu przez Rzeczpospolitą Polską wolności i praw człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwa obywateli (zob. art. 5 Konstytucji¹). Przystępstwo bowiem stanowi naruszenie osobistego lub majątkowego bezpieczeństwa jednostki, godząc w przysługujące jej i podlegające ochronie prawnej wolności oraz prawa stanowiące przedmiot zamachu przestępczego². Skoro walka z przestępczością ma swoje podstawy w akcie normatywnym o najwyższej mocy prawnej w systemie źródeł prawa – Konstytucji, to należy zaliczyć ją do fundamentalnych obowiązków (zadań) państwa i działających w jego imieniu organów władzy publicznej.

Dr GRZEGORZ KOWALSKI – adiunkt Katedry Prawa Konstytucyjnego, Wydział Zamiejscowy Nauk Prawnych i Ekonomicznych KUL w Tomaszowie Lubelskim; e-mail: grzkowalski@interia.pl

¹ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r., Nr 78, poz. 483 z późn. zm.).

² Zob. G. K o w a l s k i, *Ochrona jednostki przed przestępczością jako prawo podstawowe*, [w:] *Księga pamiątkowa z okazji 10-lecia Wydziału Zamiejscowego Nauk Prawnych i Ekonomicznych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II w Tomaszowie Lubelskim*, red. T. Guz, M. R. Pałubska, M. Kuć, Lublin: TN KUL 2006, s. 436-437. Zob. też: E. Z w i e r z c h o w s k i, *Bezpieczeństwo obywateli*, [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz encyklopedyczny*, red. W. Skrzydło, S. Grabowska, R. Grabowski, Warszawa: Oficyna a Wolters Kluwer business 2009, s. 108.

Państwo w walce z przestępczością może sięgać po różne środki, tak represyjne (przede wszystkim prawnokarne), jak i prewencyjne. Pośród tych ostatnich ważną rolę odgrywa odpowiednio prowadzona polityka społeczna, służąca zaspokajaniu przez członków społeczeństwa wielu ich potrzeb dnia codziennego i związanych z tym problemów, których brak możliwości rozwiązania w sposób legalny stanowi nierzadko przyczynę zachowań kryminalnych. Część polityki społecznej stanowi polityka zatrudnienia (ryunku pracy), której celem jest tworzenie warunków dla utrzymania równowagi na rynku pracy oraz efektywnego wykorzystania siły roboczej. Polityka zatrudnienia ukierunkowana jest na³: a) rozwój infrastruktury rynku pracy (urzędy pracy, instytucje informacji oraz poradnictwa zawodowego); b) wspomaganie tworzenia nowych miejsc pracy; c) podniesienie adaptabilności siły roboczej (zmiana kwalifikacji bezrobotnych w celu dopasowania ich do potrzeb rynku pracy); d) zabezpieczenie – poprzez różne formy świadczeń i pomocy – warunków życiowych osobom, które przejściowo znalazły się w sytuacji bezrobocia.

I. ZATRUDNIENIE JAKO ŚRODEK ZAPOBIEGANIA PRZESTĘPCZOŚCI

Brak środków na zaspokajanie swoich potrzeb okazuje się nierzadko ważnym czynnikiem kryminogennym. Skłaniać to może do poszukiwania nielegalnych sposobów ich pozyskiwania. Deprywacja potrzeb, szczególnie tych elementarnych, których zaspokojenie jest niezbędne do przeżycia i normalnego funkcjonowania organizmu, w pierwszej kolejności potrzeb biologicznych, ale również psychicznych i społecznych, nie mniej ważnych dla prawidłowej egzystencji człowieka, częstokroć w sposób istotny stymuluje zachowania przestępne, będące wówczas sposobem (nieradko jedynym, jaki dostrzega jednostka) zaspokajania własnych potrzeb. Dotyczy to zarówno przestępstw pospolitych, jak i przestępczości zorganizowanej, nastawionej na szybki i stosunkowo łatwy zysk – handel narkotykami, wymuszanie haraczu, czerpanie korzyści z cudzego nierządu. Deprywacja potrzeb rodzić może także inne

³ J. Ž i ž k o v á, *Politika zaměstnanosti*, [w:] *Sociální politika*, V. Krebs [a kol.], Praha: ASPI 2005, s. 292-293.

patologii społeczne, które choć same nie noszą znamion bezprawia kryminalnego (np. alkoholizm, narkomania, prostytutcja), to jednak są istotnymi czynnikami etiologicznymi zachowań wykraczających przeciwko normom prawa karnego.

Podstawowym, choć oczywiście nie jedynym legalnym sposobem zdobywania środków utrzymania jest wykonywana praca i pobierane za nią wynagrodzenie. Wskazuje się, że bezrobocie tworzy podatny grunt dla angażowania się w działalność nielegalną przynajmniej części bezrobotnych, którzy stanowią dogodną bazę rekrutacyjną dla struktur przestępczości zorganizowanej⁴. Możliwość i chęć podjęcia legalnej pracy niewątpliwie może okazać się istotnym czynnikiem inhibitoryjnym w odniesieniu do przejawiania zachowań przestępnych. W szczególności dotyczy to przestępstw popełnianych z motywów majątkowych, chociaż nie tylko. Należy bowiem pamiętać, że dopuszczenie się czynu przestępnego może spowodować szereg dalszych niekorzystnych następstw dla sprawcy obok kary kryminalnej, mogąc wiązać się z utratą pracy, lub ogólniej – statusu społecznego zajmowanego przez sprawcę.

Praca będzie jednym z czynników zapobiegających przestępczości wtedy, kiedy znajdzie ona należne jej miejsce nie tylko w systemie wartości jednostki, ale i całego społeczeństwa. Konieczne zatem jest wyrobienie prawidłowych postaw względem pracy jako takiej⁵. Praca ma bowiem znaczenie nie tylko dla życia jednostki, ale i całego społeczeństwa. Wynika to z funkcji, jakie ona pełni⁶: a) dochodowej, wyrażającej się w uzyskiwaniu niezbędnych do życia dochodów (środków utrzymania); b) ekonomicznej, polegającej na tworzeniu możliwości wzrostu produkcji dóbr i usług, przyczyniając się w ten sposób do wzrostu społecznego dobrobytu; c) społecznej, przejawiającej się w tym, że zatrudnienie pozwala jednostce zrealizować społeczną potrzebę pracy, jej społeczne oraz zawodowe aspiracje, a także pozwala na uczestniczenie w życiu wspólnoty.

Konstytucja zawiera szereg postanowień odnoszących się do pracy i zatrudnienia. Z punktu widzenia problematyki profilaktyki przestępczości pod-

⁴ B. Hołyst, *Psychologia kryminalistyczna*, Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis 2004, s. 393 n.

⁵ G. Kowalski, *Rola autorytetu w resocjalizacji więźniów*, [w:] *Autorytet i godność służb penitencjarnych a skuteczność metod resocjalizacji*, red. J. Świtka, M. Kuć, I. Niewiadomska, Lublin: Wydawnictwo KUL 2004, s. 181.

⁶ W. Ratyński, *Problemy i dylematy polityki społecznej w Polsce*, t. II, Warszawa: Difin 2003, s. 628-629.

stawowe znaczenie mają następujące zagadnienia: a) prowadzenia przez państwo polityki pełnego produktywnego zatrudnienia obywateli; b) zagwarantowania minimalnego wynagrodzenia za pracę; c) objęcia pracy przez państwo ochroną; d) zabezpieczenia społecznego osób niezdolnych do pracy; e) prawa do informacji o pracy funkcjonariuszy publicznych.

II. PROWADZENIE POLITYKI PRZECIWDZIAŁAJĄCEJ BEZROBOCIU

Zgodnie z art. 65 ust. 5 Konstytucji władze publiczne (zarówno państwowe, jak i samorządowe) mają obowiązek prowadzenia takiej polityki, która będzie zmierzać do pełnego i produktywnego zatrudnienia poprzez realizowanie programów mających na celu zwalczanie bezrobocia. Cel ten winien być osiągnięty m.in. dzięki organizowaniu i wspieraniu poradnictwa oraz szkolnictwa zawodowego, a także robót publicznych i prac interwencyjnych. Wskazany przepis z punktu widzenia prewencji kryminalnej jest o tyle istotny, że u jednostki znajdującej się w sytuacji bezrobocia pogarsza się kondycja psychiczna, rodzą się obawy o przyszłość, powstaje przekonanie o byciu nieudacznikiem, powstaje poczucie osamotnienia i opuszczenia, następuje degradacja postaw w stosunku do pracy, pojawia się rezygnacja z udziału w kulturze, dochodzi do konfliktów rodzinnych, zanika perspektywa rozwoju⁷. Bezrobocie bowiem skutkuje obniżeniem standardu życia bezrobotnego, pojawieniem się u niego poczucia skrzywdzenia oraz frustracji, wzmaganiem społecznej izolacji, utratą kwalifikacji zawodowych, pogorszeniem stanu zdrowia, a także wzrostem konfliktów społecznych i zachowań patologicznych⁸.

Konstytucja nie gwarantuje jednostce prawa do otrzymania pracy, nawet obywatelom. Niemniej jednak w zakresie zdobycia zatrudnienia przez jednostkę, zarówno obywatela, jak i cudzoziemca (*constitutione non distinguente*), prawodawca nakłada na władze publiczne obowiązek podjęcia takich działań, które by to umożliwiły, tj. zapobiegały bezrobociu. Podstawowa treść tego

⁷ W. S z c z ę s n y, *Zarys resocjalizacji z elementami patologii społecznej i profilaktyki*, Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak” 2003, s. 146-147.

⁸ M. S z y l k o - S k o c z n y, *Bezrobocie jako kwestia społeczna*, Warszawa: IPiSS 1987, s. 30, cyt. za: W. R a t y Ń s k i, *Problemy i dylematy polityki społecznej w Polsce*, t. I, Warszawa: Difin 2003, s. 123.

obowiązku sprowadza się do prowadzenia polityki społeczno-gospodarczej, która sprzyjać będzie pełnemu, a przy tym produktywnemu zatrudnieniu ludzkich zasobów⁹. Wymienione w Konstytucji metody zwalczania bezrobocia – organizowanie i wspieranie poradnictwa oraz szkolnictwa zawodowego, a także robót publicznych i prac interwencyjnych – mają charakter przykładowy, ale i obligatoryjny, co oznacza, że w sytuacji występowania bezrobocia powinny one być stosowane w pierwszej kolejności¹⁰.

Możliwość uzyskania legalnego zarobkowania będzie stanowiła niewątpliwie czynnik hamujący w odniesieniu do przejawiania zachowań przestępnych, chociażby poprzez wyłączenie konieczności uzyskiwania środków na zaspokajanie swoich potrzeb w sposób nielegalny. Obiektywnie należy jednak dodać, że wykonywana praca może być również czynnikiem prowokującym i ułatwiającym popełnianie przestępstw (czynnikiem kryminogennym), zwłaszcza tych związanych z zajmowaniem określonego stanowiska czy wykonywaniem określonego zawodu. W tym kontekście należy wspomnieć o art. 17 ust. 1 Konstytucji, dopuszczającym tworzenie w drodze ustawy samorządów zawodowych. Do zadań tych samorządów należy nie tylko reprezentacja osób, które wykonują zawody zaufania publicznego, ale również sprawowanie w granicach interesu publicznego i dla jego ochrony pieczy nad należytym wykonywaniem tych profesji, co ma zapobiegać wszelkim patologiom (w tym zachowaniom przestępnym), mogącym się pojawiać przy wykonywaniu zawodów zaufania publicznego.

III. PRAWO DO MINIMALNEGO WYNAGRODZENIA ZA PRACĘ

W art. 65 ust. 4 Konstytucji zostało zagwarantowane jednostce prawo do minimalnego wynagrodzenia za pracę określonego przez ustawodawcę. Prawna gwarancja płacy minimalnej stanowi wyraz podjęcia przez państwo odpowiedzialności za pokój społeczny, bowiem w kwestii wynagrodzenia za pracę

⁹ W. S k r z y d ł o, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa: Oficyna a Wolters Kluwer business 2009, s. 71.

¹⁰ B. B a n a s z a k, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa: Wydawnictwo C. H. Beck 2009, s. 341-342; J. O n i s z c z u k, *Polityka pełnego zatrudnienia*, [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz encyklopedyczny*, s. 349.

są pewne granice, których nie można przekraczać ani w górę, ani tym bardziej w dół, ażeby nie narażać tego dobra społecznego, którym jest właśnie pokój społeczny. Naruszenie owego pokoju może polegać zarówno na wystąpieniach zbiorowych, jak i na pojedynczych zachowaniach godzących w ład społeczny, wynikających z niedopasowania wysokości wynagrodzenia do wykonywanej pracy (jej rodzaju, ilości i jakości), jak też wymogów stawianych przez życie, których spełnienie stanowi niejednokrotnie warunek przeżycia¹¹. A sytuacja, kiedy wykonywana praca nie jest w stanie zagwarantować człowiekowi środków do życia, stanowi patologię¹².

Odnotować jednakże należy, że sam prawodawca osłabia konstytucyjny charakter prawa do minimalnego wynagrodzenia, gdyż art. 81 Konstytucji stanowi, że prawa tego można dochodzić jedynie w granicach określonych w ustawie. A zatem *de facto* to ustawa zwykła a nie Konstytucja określa zakres, w jakim to prawo przysługuje, deprecjonując w ten sposób jego konstytucyjny charakter poprzez sprowadzenie prawa do minimalnego wynagrodzenia za pracę do rangi prawa ustawowego. Minimalne wynagrodzenie za pracę istotnie będzie przeciwdziało pojawianiu się zachowań kryminalnych wtedy, kiedy zapewni godne warunki życia. Stąd też minimalne wynagrodzenie, o którym mowa w art. 65 ust. 4 Konstytucji, winno być pojmowane w kategoriach wynagrodzenia, które zapewni przynajmniej minimum zaspokojenia podstawowych potrzeb osoby pracującej, gwarantując jej pewien minimalny standard życia¹³. Wówczas bowiem spowoduje wykształcenie właściwej postawy względem pracy oraz uznanie jej za podstawowe źródło pozyskiwania środków na zaspokajanie potrzeb. Redakcja ust. 4 art. 65 Konstytucji mówiącego o prawie do minimalnego wynagrodzenia za pracę, spotyka się w doktrynie z krytyką. Wskazuje się, że raczej powinna być mowa o wynagrodzeniu sprawiedliwym – godziwym, słusznym, które zapewni choćby minimalny standard godnego życia¹⁴. W tym kontekście warto

¹¹ A. D y l u s, „Kwestia placowa” dawniej i dziś, „Ethos” 1995, nr 32, s. 108.

¹² Zob.: Z. W i a t r o w s k i, *Prawidłowości i sytuacje patologiczne w obszarze kształcenia zawodowego i działalności zawodowej*, [w:] *Zjawiska patologii społecznej – uwarunkowania, rozmiary, profilaktyka, prognozy*, red. T. Sołtysiak, Bydgoszcz: Wydawnictwo Uczelniane WSP w Bydgoszczy 1995, s. 51.

¹³ B. B a n a s z a k, M. J a b ł o Ń s k i, *Uwaga V do art. 65*, [w:] *Konstytucje Rzeczypospolitej oraz komentarz do Konstytucji RP z 1997 roku*, red. J. Boć, Wrocław: Kolonia Limited 1998, s. 123.

¹⁴ Zob. T. L i s z c z, *Konstytucyjne zasady prawa pracy*, [w:] *Konstytucyjny ustrój państwa. Księga jubileuszowa Profesora Wiesława Skrzydły*, red. T. Bojarski, E. Gdulewicz, J. Szreniawski, Lublin: Wydawnictwo UMCS 2000, s. 155; J. O n i s z c z u k, *Wynagro-*

wspomnieć o postanowieniach art. 10 § 2 i art. 13 Ustawy z 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy¹⁵, stosownie do których to wprowadzi państwo określa minimalną wysokość wynagrodzenia za pracę, ale pracownik ma prawo do godziwego wynagrodzenia za nią, choć warunki realizacji tego prawa określają przepisy prawa pracy oraz polityka państwa w dziedzinie płac, w szczególności poprzez ustalanie minimalnego wynagrodzenia za pracę.

IV. OBJĘCIE PRZEZ PAŃSTWO PRACY OCHRONĄ

Stosownie do postanowień art. 24 Konstytucji w Rzeczypospolitej Polskiej praca znajduje się pod ochroną państwa, które sprawuje nadzór nad warunkami jej wykonywania. Ów nadzór nie powinien jednak ograniczać się tylko do kwestii przestrzegania prawa pracy, lecz również objąć sprawy socjalne¹⁶. Przytoczony przepis, podnosząc pracę do rangi wartości konstytucyjnie chronionej¹⁷, ustanawia swoistą kuratelę państwa nad wykonywaniem pracy, co ma na celu zapobiegać w szczególności nadużyciom pracodawców w stosunku do pracowników, w tym również nadużyciom przybierającym najostrzejszy charakter, bo wyczerpującym znamiona przestępstw przeciwko prawom pracownika. Ta ochrona pracy będzie dotyczyła zwłaszcza praw pracowniczych konstytucyjnie zagwarantowanych, takich jak prawo do wykonywania pracy w warunkach bezpiecznych i higienicznych oraz związanych z tym obowiązków pracodawcy, czy prawo do wypoczynku, obejmujące ustawowo określone dni wolne od pracy, coroczne płatne urlopy, a także ustanowienie maksymalnych norm czasu pracy (zob. art. 66 ust. 1 i 2 Konstytucji).

dzenie za pracę, [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz encyklopedyczny*, s. 692-693.

¹⁵ T. jedn. Dz. U. z 1998 r., Nr 21, poz. 94 z późn. zm.

¹⁶ B a n a s z a k, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, s. 142; J. C i a p a ł a, *Ochrona pracy*, [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz encyklopedyczny*, s. 290.

¹⁷ C i a p a ł a, *Ochrona pracy*, s. 290.

V. ZABEZPIECZENIE SPOŁECZNE OSÓB NIEZDOLNYCH DO WYKONYWANIA PRACY

Prawodawca w art. 67 ust. 1 Konstytucji przewidział pewne świadczenia na rzecz osób, które nie mogą wykonywać pracy, zapewniając im w ten sposób legalne źródła pozyskiwania środków koniecznych do egzystencji. Przepis ów przyznaje, choć tylko obywatelom polskim, prawo do zabezpieczenia społecznego (w zakresie oraz formach określonych w ustawie) w sytuacji, gdy są oni niezdolni do pracy z powodu choroby lub inwalidztwa, albo osiągnęli wiek emerytalny. Zgodnie z art. 67 ust. 2 Konstytucji prawo do zabezpieczenia społecznego przysługuje również obywatelom polskim, którzy bez pracy pozostają nie z własnej woli, a przy tym nie mają innych środków utrzymania.

Władze publiczne są zobowiązane także do udzielania pomocy osobom niepełnosprawnym, jeżeli chodzi o ich zabezpieczenie egzystencji, przysposobienie do pracy oraz komunikację społeczną (art. 69 Konstytucji). Pomoc w zabezpieczeniu egzystencji obejmuje konieczne gwarancje o charakterze finansowym i rzeczowym dla osób niepełnosprawnych, zaś pomoc w przysposobieniu do pracy – stworzenie (także przez powstawanie specjalnie przygotowanych miejsc pracy) możliwości podjęcia przez te osoby normalnej pracy zawodowej¹⁸. Przez komunikację społeczną należy z kolei rozumieć możliwość osobistego, fizycznego oraz duchowego kontaktu osób niepełnosprawnych z innymi ludźmi¹⁹. Integracja społeczno-zawodowa osób niepełnosprawnych, a nie ich alienacja, może istotnie przyczynić się do zapobieżenia wystąpienia u nich homilopatii, objawiającej się w zaburzeniach kontaktów społecznych osób niepełnosprawnych spowodowanych ich inwalidztwem. Dodatkowo inwalidzi wojenni będący weteranami walk o niepodległość, są otaczani przez państwo szczególną opieką (art. 19 Konstytucji), która obejmuje m.in. świadczenia socjalne na ich rzecz²⁰, zapewniające im środki utrzymania.

¹⁸ B a n a s z a k, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, s. 356.

¹⁹ P. W i n c z o r e k, *Komentarz do Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997r.*, Warszawa: Liber 2000, s. 92.

²⁰ B a n a s z a k, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, s. 123-124.

VI. PRAWO DO INFORMACJI O PRACY FUNKCJONARIUSZY PUBLICZNYCH

Zgodnie z art. 61 ust. 1 Konstytucji obywatelowi polskiemu przysługuje prawo do uzyskiwania informacji dotyczących działalności organów władzy publicznej, osób pełniących funkcje publiczne, organów samorządu gospodarczego i zawodowego, a także innych osób i jednostek organizacyjnych, choć już tylko w zakresie, w jakim te osoby i jednostki wykonują zadania władzy publicznej i gospodarują mieniem państwowym lub samorządowym. Prawo do uzyskiwania ww. informacji obejmuje dostęp do dokumentów oraz wstęp – z możliwością rejestracji dźwięku lub obrazu – na posiedzenia kolegialnych organów władzy publicznej, które zostały wybrane w wyborach powszechnych (art. 61 ust. 2 Konstytucji), a także możliwość rozpowszechniania uzyskanych informacji, bowiem stosownie do art. 54 ust. 1 Konstytucji każdy ma zapewnioną wolność w zakresie wyrażania własnych poglądów oraz pozyskiwania i rozpowszechniania informacji. Prawo do informacji o działalności władz publicznych stanowi istotny instrument kontroli opinii publicznej w stosunku do osób sprawujących władzę publiczną²¹. Przytoczone postanowienia, zapewniające transparentność działania najwyższych organów władzy publicznej, winny niewątpliwie być pomocne w zapobieganiu patologiom w miejscu pracy w tzw. ośrodkach władzy, zwłaszcza na najwyższych ich szczeblach, a co za tym idzie, w zapobieganiu nadużyciom ze strony tych organów, także tym wypełniającym znamiona konkretnych przestępstw. Zapewnienie przejrzystości funkcjonowania władzy realizuje bowiem nie tylko konstytucyjne prawo obywateli dostępu do informacji na temat działalności organów władzy publicznej, ale przede wszystkim tworzy niekorzystne warunki dla przestępstw korupcyjnych²².

²¹ S k r z y d ł o, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, s. 65.

²² М. І. М е л ь н и к, Корупційна злочинність, [w:] Курс кримінології. Особлива частина, О. М. Джужа (за заг. ред.), Київ: Юрінком Інтер 2001, s. 33; А. П. З а к а л ю к, Курс сучасної української кримінології, У трьох книгах. Книга 2: Кримінологічна характеристика та запобігання вчиненню окремих видів злочинів, Київ: Видавничий Дім „Ін Юре” 2007, s. 219.

VII. ZATRUDNIENIE JAKO ŚRODEK ZAPOBIEGAJĄCY RECYDYWIE

Na koniec wypada wspomnieć, iż zatrudnienie jest istotnym instrumentem nie tylko socjalizacji, ale i resocjalizacji (zob. art. 67 § 3 oraz art. 121-129 Ustawy z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy²³). Stąd też zatrudnienie jest wykorzystywane zarówno w celu zapobieżenia popełnieniu przestępstwa przez człowieka po raz pierwszy, jak i w celu zapobieżenia jego powrotowi do przestępstwa (recydywie). Wykonywanie pracy przez skazanych kształtuje u nich właściwą względem niej postawę w postaci zaakceptowania uzyskiwania środków utrzymania w ten właśnie legalny sposób²⁴. Oczywiście pod warunkiem, że praca jest odpowiednio opłacana i pozwala na zaspokajanie przynajmniej podstawowych potrzeb, a także jest odpowiedni klimat społeczny w przedmiocie nastawienia do pracy w postaci należytej jej pozycji w społecznie uznawanym systemie wartości²⁵. Niestety, trudno mówić w odniesieniu do więźniów i osób uzyskujących wolność po opuszczeniu zakładu karnego zarówno o jednym, jak i drugim. Jeżeli bowiem w ogóle uda im się uzyskać pracę, to jest to zazwyczaj praca fizyczna, słabo opłacana i nieciesząca się uznaniem w oczach społeczeństwa, co w żadnym razie nie stanowi zachęty do uznania przez aktualnego czy byłego więźnia legalnej pracy za podstawowy sposób pozyskiwania środków utrzymania.

²³ Dz. U. z 1997 r., Nr 90, poz. 557 z późn. zm.

²⁴ Por. М. В. Р о м а н о в, Праця засуджених до позбавлення волі, [w:] Кримінально-виконавче право України, А. Х. Степанюк (за ред.), Харків: „Право” 2006, s. 190-191.

²⁵ Jest to wymóg natury nie tylko społeczno-politycznej, lecz również prawnej. Jak się bowiem wskazuje, z art. 24 Konstytucji (mówiącego o objęciu pracy ochroną przez Rzeczpospolitą Polską) wynika m.in. obowiązek państwa w postaci przyjmowania rozwiązań prawnych zmierzających do zapewnienia szacunku dla pracy oraz uczynienia z niej podstawy ludzkiej egzystencji (zob. B a n a s z a k, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, s. 141).

KONKLUZJE

Konkludując należy stwierdzić, że w postanowieniach konstytucji dotyczących problematyki zatrudnienia istnieje pewien potencjał profilaktyczny względem przestępczości. Stopień jego wykorzystania, a tym samym jego wpływ na ograniczenie zjawiska przestępczości zależał będzie jednak od stopnia realizacji tych postanowień, co jest warunkowane m.in. zasobami finansowymi państwa determinującymi sposób prowadzenia polityki społecznej kraju. Jednocześnie trzeba pamiętać, że brak zatrudnienia jest tylko jednym z wielu czynników kryminogennych. W procesie doprowadzającym człowieka do popełnienia przestępstwa (kryminogenezie), bezrobocie może czasami odgrywać rolę wiodącą, innym zaś razem jedynie marginalną, bądź w ogóle nie uczestniczyć w tym procesie (nie mieć dla niego żadnego znaczenia). Dlatego też należy mieć świadomość, że jeżeli nawet udałoby się zapewnić wszystkim pracę, która do tego byłaby godziwie wynagradzana, to problem przestępczości nie zniknie, a co najwyżej – może zostać w pewnym stopniu ograniczony.

BIBLIOGRAFIA

I. ŹRÓDŁA

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r., Nr 78, poz. 483 z późn. zm.).
Ustawa z 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. z 1997 r., Nr 90, poz. 557 z późn. zm.).
Ustawa z 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy (t. jedn. Dz. U. z 1998 r., Nr 21, poz. 94 z późn. zm.).

II. LITERATURA

- B a n a s z a k B., J a b ł o ņ s k i M., Uwaga V do art. 65, [w:] Konstytucje Rzeczypospolitej oraz komentarz do Konstytucji RP z 1997 r., red. J. Boć, Wrocław: Kolonia Limited 1998, s. 123.
B a n a s z a k B., Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz, Warszawa: Wydawnictwo C. H. Beck 2009.

- C i a p ł a J., Ochrona pracy, [w:] Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz encyklopedyczny, red. W. Skrzydło, S. Grabowska, R. Grabowski, Warszawa: Oficyna a Wolters Kluwer business 2009, s. 290-291.
- D y l u s A., „Kwestia płacowa” dawniej i dziś, „Ethos” 1995, nr 32.
- H o ł y s t B., Psychologia kryminalistyczna, Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis 2004.
- K o w a ł s k i G., Rola autorytetu w resocjalizacji więźniów, [w:] Autorytet i godność służb penitencjarnych a skuteczność metod resocjalizacji, red. J. Świtka, M. Kuć, I. Niewiadomska, Lublin: Wydawnictwo KUL 2004, s. 163-193.
- K o w a ł s k i G., Ochrona jednostki przed przestępczością jako prawo podstawowe, [w:] Księga pamiątkowa z okazji 10-lecia Wydziału Zamiejscowego Nauk Prawnych i Ekonomicznych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II w Tomaszowie Lubelskim, red. T. Guz, M. R. Pałubska, M. Kuć, Lublin: TN KUL 2006, s. 427-446.
- L i s z c z T., Konstytucyjne zasady prawa pracy, [w:] Konstytucyjny ustrój państwa. Księga jubileuszowa Profesora Wiesława Skrzydły, red. T. Bojarski, E. Gdulewicz, J. Szreniawski, Lublin: Wydawnictwo UMCS 2000, s. 151-163.
- М е л ь н и к М. І., Корупційна злочинність, [w:] Курс кримінології. Особлива частина, О. М. Джужа (за заг. ред.), Київ: Юрінком Інтер 2001, s. 24-34.
- O n i s z c z u k J., Polityka pełnego zatrudnienia, [w:] Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz encyklopedyczny, red. W. Skrzydło, S. Grabowska, R. Grabowski, Warszawa: Oficyna a Wolters Kluwer business 2009, s. 348-350.
- O n i s z c z u k J., Wynagrodzenie za pracę, [w:] Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz encyklopedyczny, red. W. Skrzydło, S. Grabowska, R. Grabowski, Warszawa: Oficyna a Wolters Kluwer business 2009, s. 692-694.
- R a t y Ń s k i W., Problemy i dylematy polityki społecznej w Polsce, t. I, Warszawa: Difin 2003.
- R a t y Ń s k i W., Problemy i dylematy polityki społecznej w Polsce, t. II, Warszawa: Difin 2003.
- Р о м а н о в М. В., Праця засуджених до позбавлення волі, [w:] Кримінально-виконавче право України, А. Х. Степанюк (за ред.), Харків: „Право” 2006, s. 190-199.
- S k r z y d ł o W., Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz, Warszawa: Oficyna a Wolters Kluwer business 2009.
- S z c z ę s n y W., Zarys resocjalizacji z elementami patologii społecznej i profilaktyki, Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak” 2003.
- S z y ł k o - S k o c z n y M., Bezrobocie jako kwestia społeczna, Warszawa: IPiSS 1987.
- W i a t r o w s k i Z., Prawidłowości i sytuacje patologiczne w obszarze kształcenia zawodowego i działalności zawodowej, [w:] Zjawiska patologii społecznej – uwarunkowania, rozmiary, profilaktyka, prognozy, red. T. Sołtysiak, Bydgoszcz: Wydawnictwo Uczelniane WSP w Bydgoszczy 1995.
- W i n c z o r e k P., Komentarz do Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Warszawa: Liber 2000.

- З а к а л ю к А. П., Курс сучасної української кримінології, У трьох книгах. Книга 2: Кримінологічна характеристика та запобігання вчиненню окремих видів злочинів, Київ: Видавничий Дім „Ін Юре” 2007.
- Z w i e r z c h o w s k i E., Bezpieczeństwo obywateli, [w:] Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz encyklopedyczny, red. W. Skrzydło, S. Grabowska, R. Grabowski, Warszawa: Oficyna a Wolters Kluwer business 2009, s. 108.
- Ž i ž k o v á J., Politika zaměstnanosti, [w:] Sociální politika, V. Krebs [a kol.], Praha: ASPI 2005, s. 283-306.

CRIME PREVENTION IN THE CONTEXT
OF CONSTITUTIONAL PROVISIONS RELATING
TO EMPLOYMENT POLICY

S u m m a r y

This article presents the provisions of the Polish Constitution on employment policy and the potential that these provisions have in preventing crime. It discusses the role played by constitutional provisions in crime prevention concerning: a) conducting an antiunemployment policy; b) the right to minimum remuneration for work; c) work being protected by the state; d) social security of persons unable to work; e) right to information about the work of public officials. The analysis of the regulations of the Polish Constitution mentioned above was made not only from the standpoint of prevention of crime for the first time, but also in terms of combating recidivism.

Słowa kluczowe: Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, polityka zatrudnienia, zapobieganie przestępczości, zabezpieczenie społeczne, prawo do informacji, prawo do minimalnego wynagrodzenia za pracę.

Key words: Polish Constitution, employment policy, crime prevention, social security, right to information, right to minimum remuneration for work.